

УДК 930.2:070(438):94(438)»1918/1939»
DOI <https://doi.org/10.24919/2312-2595.15/57.9>

Лідія ЛАЗУРКО

доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Лесі Українки, 46, м. Дрогобич, Україна, 82100 (lazurkol@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9748-9249>

Researcher ID: D-4089-2019

Бібліографічний опис статті: Лазурко, Л. (2024). Проблеми селянства у міжвоєнній Польщі на сторінках львівського часопису «*Więś i Państwo*» (1938–1939). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 15(57). 89–96. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.15/57.9>

ПРОБЛЕМИ СЕЛЯНСТВА У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ НА СТОРІНКАХ ЛЬВІВСЬКОГО ЧАСОПISУ «WIEŚ I PAŃSTWO» (1938–1939)

Анотація. *Мета дослідження* полягає у реконструкції представлення проблеми селянства у II Речі Посполитій на сторінках часопису «*Więś i Państwo*» – друкованого органу львівського історико-економічного дослідницького осередку, очолюваного Францішком Буяком. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму, системності, науковості, верифікації, а також на використанні загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше до наукового обігу залучаються матеріали часопису «*Więś i Państwo*» (1938–1939 рр.), що є підставою узагальнення проблеми взаємин селянства та молодій польській державі міжвоєнного десятиліття. **Висновки.** У міжвоєнний період у Львові знаний дослідник минулого Францішек Буяк організував історико-економічний дослідницький осередок, зусиллями учасників якого у 1938 р. постав науковий часопис «*Więś i Państwo*». Видання стало трибуною репрезентації результатів студій школи Ф. Буяка, а також площадкою для обговорення актуальних проблеми соціально-економічного життя тодішньої Польщі. Однією з найбільш гострих проблем аграрної держави, на думку авторів видання, було «селянське питання». Проблему селянства, найбільш «занедбану» соціальної групи у міжвоєнній Польщі, Францішек Буяк як прихильника демократії і соціальної рівності трактував цілісно. Дослідник вважав селянську верству не лише економічною, а й духовною основою держави. Взаємини «держави і селяни» Ф. Буяк розглядав у історичній ретроспективі як протистояння селян і шляхти. У цьому контексті одним із нагальних завдань він вважав подолання взаємин, історично зумовлених упереджень. А одним з основних шляхів цього мала бути дієва участь держави у підвищенні освітнього і культурного рівня селянської верстви. З огляду на час значну увагу Ф. Буяк приділяв проблемі тоталітаризму, зокрема можливостям та особливостям його запровадження у молодій польській державі. А в цьому контексті він аналізував ризики для селянської верстви, які могла спричинити така еволюція політичного устрою. Назагал у часописі «*Więś i Państwo*» подавалися доволі виважені оцінки реально стану селянської проблеми, вирішення якої вбачалося у встановленні національної солідарності між різними соціальними прошарками, взаємини між якими мали би регулюватися на законодавчому рівні.

Ключові слова: міжвоєнне двадцятиліття, наукова преса, польська історіографія, часопис «*Więś i Państwo*», Ф. Буяк.

Lidiia LAZURKO

PhD hab. (History), Professor, Professor at the Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 46, Lesia Ukrainka str., Drohobych, Lviv region, Ukraine, postal code 82100 (lazurkol@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9748-9249>

Researcher ID: D-4089-2019

© Лазурко Лідія, 2024

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

To cite this article: Lazurko, L. (2024). Problemy selianstva u mizhvoienii Polshchi na storinkakh lvivskoho chasopysu «Wieś i Państwo» (1938–1939) [Problems of the peasantry in interwar Poland on the pages of the Lviv journal “Wieś i Państwo” (1938–1939)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seria Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 15(57). 89–96. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.15/57.9> [in Ukrainian].

PROBLEMS OF THE PEASANTRY IN INTERWAR POLAND ON THE PAGES OF THE LVIV JOURNAL “WIEŚ I PAŃSTWO” (1938–1939)

Abstract. *The purpose of the study is to reconstruct the presentation of the problem of the peasantry in the Second Polish-Lithuanian Commonwealth on the pages of the journal “Wieś i Państwo” – the printed organ of the Lviv historical and economic research center, headed by Franciszek Buyak. The research methodology is based on the principles of historicism, systematicity, scientificity, verification, as well as the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic) methods. The scientific novelty is that for the first time the materials of the journal “Wieś i Państwo” (1938–1939) are included in the scientific circulation, which is the basis for summarizing the problem of relations between the peasantry and the young Polish state of the interwar decade. Conclusions. In the interwar period in Lviv, a well-known researcher of the past, Franciszek Buyak, organized a historical and economic research center, the scientific journal “Wieś i Państwo” was published by the efforts of its members in 1938. The publication became a forum for the representation of the results of the studies of F. Buyak’s school, as well as a platform for discussing the current problems of the socio-economic life of Poland at that time. One of the most acute problems of the agrarian state, according to the authors of the publication, was the “peasant question”. The problem of the peasantry, the most “neglected” social group in interwar Poland, was holistically interpreted by Franciszek Buyak as a supporter of democracy and social equality. The researcher considered the peasantry not only the economic, but also the spiritual basis of the state. In historical retrospect, F. Buyak considered the relations between the “state and the peasants” as a confrontation between the peasants and the nobility. In this context, he considered overcoming mutual, historically determined prejudices to be one of the urgent tasks. And one of the main ways of this should be the effective participation of the state in raising the educational and cultural level of the peasantry. Given the time, F. Buyak paid considerable attention to the problem of totalitarianism, in particular the possibilities and features of its introduction in the young Polish state. And in this context, he analyzed the risks for the peasantry that could be caused by such an evolution of the political system. In general, the journal “Wieś i Państwo” presented quite balanced assessments of the real state of the peasant problem, the solution of which was seen in the establishment of national solidarity between different social strata, the relations between which should be regulated at the legislative level.*

Key words: *interwar twenty years, scientific press, Polish historiography, “Wieś i Państwo” journal, F. Buyak.*

Постановка проблеми. Францішек Буяк – історик, що був активним учасником державотворчих процесів відновленої польської держави. Він був одним з ключових дослідників минулого, першопрохідцем у становленні історії економічних студій як нової дисципліни початку ХХст. Ф. Буяк походив із селянської родини, що, вочевидь, стало одним з ключових факторів його постійного інтересу до проблем цієї суспільної верстви. На його очах і за його участі відбувалося творення, становлення і розвиток ІРечі Посполитої – європейської держави зі значними історичними традиціями й усіма, властивими новоствореній організації, проблемами: від вибору моделі соціально економічного розвитку до потреби вироблення нових механізмів суспільної взаємодії.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Вивчення наукової діяльності Ф. Буяка має свою традицію, що сягає 60–70-х рр. ХХст. Перші спроби оцінки творчості Ф. Буяка здійснили Є. Топольський, В. Куля, А. Грабський, Х. Мадурович-Урбанська (Topolski, 1963; Kula, 1963; Madurowicz-Urbanska, 1976). На зламі тисячоліть постать Ф. Буяка зацікавила американських дослідників (Shelton, 1989), також тоді з’явилося перше присвячене йому біографічне дослідження (Szafraniec, 2009).

Мета дослідження – реконструювати представлення проблеми селянства у II Речі Посполитій на сторінках часопису «*Wieś I Państwo*» – друкованого органу львівського історико-економічного дослідницького осередку, очолюваного Францішком Буяком. При цьому звертається увага на те, що Ф. Буяк був не просто вченим-теоретиком, а також мав досвід активної політичної та організаційної діяльності у міжвоєнній Польщі.

Виклад основного матеріалу. Ф. Буяк звертався до аграрної тематики і проблем селянства від початків своєї наукової кар'єри, на що, вочевидь, найбільше впливало його власне походження (Kowalczyk, 2016, s. 85–98). Перед початком Першої світової війни активізувалася його громадсько-політична діяльність Ф. Буяк, прихильником демократії і соціальної рівності, вбачав свій громадянський обов'язок у суспільній діяльності спрямованій на піднесення рівня освіти і обґрунтуванні потреби зміни існуючого економічного ладу (Bujał, 1918). Свого часу, ще перед Першою світовою війною він долучився до національного табору, але після зростання там націоналістичних настроїв, покинув його лави. Одразу після здобуття незалежності Польщі Ф. Буяк став міністром сільського господарства, спробувавши втілити свої уявлення про успішну і справедливую державу на практиці. Проте його політична кар'єра виявилася не вельми вдалою і швидко закінчилася. Значно успішніше розвивалася його наукова кар'єра, пов'язана у міжвоєнний період з роботою у Львові (в університеті та Польському історичному товаристві), де він створив власну школу історико-економічних студій. Увесь цей час Ф. Буяк залишався політично активним і перебував у лавах Польської народної (селянської) партії «Пяст» («*Polskie Stronnictwo Ludowe «Piast»*»), що у 1931 р. трансформувалася у Народну партію «*Stronnictwo Ludowe*» (Budzyński, 2007).

У 30-ті рр. ХХст. Ф. Буяк (за участю своїх учнів) започаткував видання «*Wieś I Państwo*» («Село і держава»), що став своєрідною трибуною, виразником позиції головного редактора та його однодумців стосовно взаємин «аграрної держави з власною найбільш чисельною соціальною групою – селянами» (Baran, Sypko, 2019, s. 91). У низці опублікованих на сторінках цього часопису нарисів Ф. Буяк дає характеристику молодій польській державі міжвоєнного періоду та роздумує над здобутками, втратами і перспективами її розвитку.

Відкривався перший номер цього видання своєрідною програмовою статтею Ф. Буяка, що називалася, як і сам часопис, «Село і держава» (Bujał, 1938, N.1, s. 5–12). У чотирьох пунктах автор окреслював значення села у становленні та розвитку польської держави. Звертаючи увагу на «нові часи тоталітаризму», що захлиснули Польщу після травневого перевороту 1926 р. і запровадження політики санації він зауважував, що це не перша і, вочевидь, не остання хвиля протистояння держави з особистістю. У питанні відносин між державою та громадянами держава і особистість були, на його думку, «приречені на співіснування, взаємно підтримуючи одне одного і взаємно залежачи одне від одного» (Bujał, 1938, N. 1, s. 5). Найбільш важким, а, отже, й драматичним у цьому процесі завжди залишалися пошуки балансу, справедливого знаходження меж взаємозалежності і трудність шанобливого ставлення до них.

Автор подав своє бачення становлення держави від найдавніших часів, з особливим акцентом на питання ставлення держави до села. Намагаючись підкреслити значимість для польської держави селянського стану Ф. Буяк зауважував, що його представники ще у добу середньовіччя активно залучалися до її оборони. Пізніше – складала основу посполитого шляхетського ополчення, до якого зараховувалися сільські старости, а у нові часи до найманого війська долучали піхоту з селян королівських сіл. Окрім цього, у всі часи військо утримувалося коштом податків, що їх сплачував простолюду. Останньою спробою залучення додержавних справ цих «німих свідків» занепаду Речі Посполитої, як зауважував Ф. Буяк, була участь селян (косинерів) у повстанні Т. Костюшка. Характеризуючи ситуацію ХІХст. дослідник писав: «Шкода і прикро згадувати, яке значення для справи відновлення незалежності Польщі мала пасивність селян, причиною якої було небажання шляхти позбутися своїх привілеїв і визнати селян власниками своєї землі» (Bujał, 1938, N. 1, s. 7).

Особливу увагу Ф. Буяк звертав на питання важливості збереження польської національної культури у часи бездержав'я. На його думку саме селяни були тим елементом, що зберіг

мову і релігію (не допустивши тим самим процесу «розмивання» етносу) та фольклор – основу національної культури. А характеризуючи сучасний йому момент стверджував, що «умовою збереження польської держави є піднесення культури народних мас заради зменшення прірви між простими людьми і освіченою верствою, між ідеалами народу і ідеалами інтелігенції, адже останні базувалися на історичній шляхетській традиції» (Вуїак, 1938, N. 1, s. 10–11).

Найбільшою внутрішньою загрозою для міжвоєнної Польщі, на його думку, була відсутність національної солідарності між різними соціальними прошарками. Ф. Буяк трактував солідаризм як найкращу модель соціальної організації, то саме солідарність членів суспільства проголошувалася ним первинним та визначальним фактором суспільного життя. А найкоротшим шляхом, яким можна було б досягти суспільної солідарності, що могла би збільшити обороноздатність держави і функціональність її апарату, він вважав піднесення освіти народних мас.

У відповідності до ідеології солідаризму Ф. Буяк вважав обґрунтованими потребу державного регулювання, наявність соціально значущих законів, різноманітних добровільних об'єднань тощо. У цьому контексті одним із нагальних завдань він вважав зміну ставлення селянських мас до держави і держави до селян – заради досягнення солідарності. Показовим у цьому сенсі є його твердження: «Поляки без селян не можуть вважатися народом» (Вуїак, 1938, N. 1, s. 11). Зрештою, навіть з економічного погляду основним годувальником населення міжвоєнної Польщі були селяни – дрібні землевласники, що склали 75 % жителів країни. Але уряди, що калейдоскопічно змінювалися протягом 20–30 х. рр. ХХст., спромоглися на аграрну реформу (після невдачі 1920 р.) допіру у 1925 р., але її основні положення були вельми суперечливими (Ваган, Сурко, 2019, s. 89–102).

Особливої гостроти питання реалізації солідаризму через заангажування селян до спільної праці на благо держави отримало у 30-ті рр. ХХст. – перед загрозою війни і можливою повторною втратою незалежності Польщі. З цього приводу Ф. Буяк писав: «Якщо шляхта у минулому не змогла втримати незалежність, то тим більше зараз не може бути мови про утримання незалежності державою, котра відпихає від себе більшість населення, яке виконує найбільш основну роль у її організмі» (Вуїак, 1938, N. 1, s. 11).

Ще одним питанням перспектив розвитку польської держави, що привертало увагу Ф. Буяка було питання еволюції політичного устрою у бік тоталітаризму. У статті «Село і тоталітаризм» Ф. Буяк висловив своє бачення цієї, на його думку, найбільш актуальної на той час проблеми (Вуїак, 1938, N. 2, s. 88). Важливість цього питання зростала ще й через те, що Польща 30-х рр. ХХст. все ще стояла перед проблемою вибору політичної дороги, якою мала рухатися. Відтак дослідник зосередився на питаннях джерел тоталітарних ідей, шляхів їх реалізації в сучасному йому світі та перспективах запровадження у Польщі.

У Польщі спершу Р. Дмовський та В. Вітос розпочали ратувати за сильну владу, а вже згодом у травні 1926 р. Й. Пілсудський зважився на державний переворот. В результаті цього було збережено видимість демократичного державного устрою, проте до кінця життя Й. Пілсудський залишався диктатором, підпорядкувавши собі військо й зовнішню політику та впливаючи через своїх ставлеників на вирішення усіх питань внутрішнього життя країни (Róbóg-Malinowski, 1956; WielkahistoriaPolski: 1918–1939, 2000). Цікаву характеристику цих процесів як «неминучих» для Польщі зустрічаємо у Н. Дейвіса: «Суспільство, де дві третини населення жили з натурального сільського господарства, а одна третина складалася з національних меншин, навряд чи могло дозволити собі ліберальну атмосферу поступових змін, характерну для заможних і стабільних західних країн» (Дейвіс, 2008, с. 752). Не виглядало й на те, щоби Ф. Буяк особливо «засмучувався» через цей «польський» (який, вочевидь, вважав не зовсім справжнім), відмінний від італійського та німецького тоталітарний шлях. Цікаво, також, що дослідник вважав, що для тоталітаризму «марксистського» типу у Польщі ґрунт був не вельми сприятливий. Але обставини, що склалися після Другої світової війни, «переорали» ґрунти багатьох країн східної Європи.

Окреслюючи перспективами «справжнього» тоталітаризму в Польщі, Ф. Буяк щиро вважав, що такий тип державної влади не має тут жодного шансу. Основною причиною цього, на

його думку, були особливості польського суспільства. Він писав: «Суспільство трудне до дисциплінування, хоча за природою своєю є пасивним і схильним слухатися. Серед інтелігенції багато таких, хто є некритичним і кого легко підкупити красивими словами, багато слабохарактерних, бідних, що готові мовчати... проте усі надто різні» (Вуїак, 1938, N. 2, s. 93).

Роздумуючи над питанням про тоталітаризм у стосунку до польського села він зауважував: «Що до села, то воно ніколи не творило тоталітаризму, це є форма державного устрою, котра селу лише нав'язувалася... Селянин інстинктивно відчуває, що тоталітаризм приносить зростання повинностей на користь держави, економічного і політичного контролю через збільшення бюрократії» (Вуїак, 1938, N. 2, s. 94). Усе це можна було спостерігати на прикладі Радянського Союзу початку 30-х рр. ХХст. Проте у Польщі, як свідчили дані, офіційне запровадження «свого» тоталітаризму (радіше авторитаризму – авт.), принаймні на початках, не призвело до погіршення становища. Але Ф. Буяк вважав, що селу необхідно опиратися тоталітаризму, бо воно мало що втрачати: «Попервах мілітаризація економіки призводить до її зростання, але тимчасово. Вона загрожує обмеженням громадянських та політичних прав та тягне за собою подальше погіршення економічного, культурного й політичного життя... Наприклад, якщо зараз забороняються часописи для селян, то в перспективі можливе видання лише урядової преси. Якщо й зараз вибори є доволі умовними, то у майбутньому – будуть номінальними» (Вуїак, 1938, N. 2, s. 95).

Цікаво, що для Ф. Буяка тоталітаризм – як все людське – був «кращим» і «гіршим». Він волів сподіватися, що польський тоталітаризм, котрий залишив свободу совісті і віровизнання, свободу окремих організацій, слова і друку – був кращим. Але також був свідомий того, що з його пункту бачення (як географічного, так і часового) вартість/ціна тоталітаризму залишалася невідомою. З цього приводу Ф. Буяк писав: «Він [тоталітаризм] ще досі на стадії випробувань. Деякі спроби вже закінчилися катастрофічно, а найсміливіша російська спроба наводить жах на все людство і, незважаючи на свою нетривалість, загрожує катастрофою. Наближається велика війна, що, безсумнівно, допоможе прояснити ситуацію. Допіру результати війни покажуть чи конституційно-демократичний устрій, чи тоталітаризм, краще забезпечують існування й майбутнє держави та нації» (Вуїак, 1938, N. 2, s. 95).

Не можна оминати увагою також і бачення Ф. Буяком тих трансформацій, яким в нових умовах піддалися усі суспільні верстви. У нарисі «Шляхетство» Ф. Буяк звертав увагу на становище представників цього стану у відновленій Польщі, зокрема й у контексті опозиції «шляхта – селянство» (Вуїак, 1938, N. 3, s. 161–168). Найбільш характерною рисою шляхетства була традиційна суспільна вищість її представників. Почуття переваги перед селянином і права на панування над ним обґрунтовувалося теорією про різноплемінне або навіть расове походження шляхти і селян. «Селяни – писав Ф. Буяк – вважаються нижчим родом, нездатним до духовного розвитку, змушеним працювати і слухати. Це бачення подібне й впливає з того самого джерела, що й у класичній античності на рабів і варварів та у західноєвропейському сприйнятті «кольорових» людей у наш час» (Вуїак, 1938, N. 3, s. 164). В більш ширшому розумінні, на думку Ф. Буяка, поняття «шляхетство» включало в себе негативне бачення сільського населення – недооцінка його ваги, усунення від впливу на публічні справи – тобто усе те, що містило шкідливі для села, держави та її влади прояви.

Про ці негативні риси Ф. Буяк говорив застерігаючи від елітаризму сучасної йому доби, що як і тоталітаризм, шкодив справі розбудови молодої польської держави. Найбільшу шкідливість від шляхетства Ф. Буяк вбачав у його «однопартійності», за якою стояло гасло «державна – це ми». Він писав: «Не допускаючи інші стани до керування державою, магнатерія фактично зводила темну та економічно залежну дрібну шляхту до ролі інструменту в своїх руках. Це ідеально перегукується з сучасною ідеєю елітарності та з сьогоднішніми тоталітарними тенденціями» (Вуїак, 1938, N. 3, s. 166). Дослідник трактував сучасну йому еліту як соціологічне (а не геральдичне, родове) продовження колишньої шляхти, через подібність визначальних рис, і в цьому він вбачав серйозні загрози демократичному розвитку держави. Щоправда у відповідь представники еліт закидали прихильникам демократії те, що нижчі верстви демонстрували ті ж політичні вади, що

й колись шляхта, тому їх потрібно позбавити політичних прав, щоб захистити державу від анархії та розпаду, що їх несла «сеймократія».

У подальшому Ф. Буяк, розвиваючи цю «шляхетсько-селянську» тему, звертався до питань порівняльної оцінки духовних рис представників цих станів (Вуїак, 1938, N. 4, s. 258–269). Йому йшлося про спростування закидів окремих політиків на те, що залучення ширших суспільних верств до державотворчих процесів початку у 20-х рр. ХХ ст. привнесло елемент анархії не менш згубний, аніж хаосні риси у діяльності шляхти у Речі Посполитій.

Як вважав Ф. Буяк, діячі культури, подібно до політиків, теж вбачали у представниках народу елементи, відмінні від шляхетських, а саме – нездатність приймати і творити культуру у тому ж напрямку, як це робив вищий стан. Такі погляди були результатом історичної культурної віддаленості між шляхтою і народом та давніх взаємних упереджень, зауважував дослідник. Намагаючись розібратися у цьому Ф. Буяк занурювався у історію, звертаючись до теми змалювання Яном Длугошем шляхти та селян, який у першій книзі своєї «Історії Польщі» умістив розділ під назвою «Про природу та звичаї поляків». «Аналіз поглядів Длугоша свідчить, писав, Ф. Буяк, що в очах найбільшого знавця Польщі того часу, польська нація на схилку середньовіччя була однорідною, а відмінності між шляхтою та селянами зумовлювалися лише ступенем багатства і культури» (Вуїак, 1938, N. 4, s. 259). Шляхта у модернізованому суспільстві сходила з історичної арени і селянин, на думку Ф. Буяка, мав стати «виразником Польщі». Не беручись віщувати Ф. Буяк, проте, прогнозував початок нового періоду у розвитку польської нації та культури – періоду переважання селянського елемента, який він волів вважати «селянською весною» (Вуїак, 1938, N. 8, s. 488).

Ф. Буяк, проте, не вважав це протистояння неподоланим і оптимістично зауважував, що «Дві основні верстви польської нації мали істотну спільну рису, яку можна вважати перевагою чи недоліком залежно від пункту бачення – небажання терпіти гвалтування та примус, що ґрунтувалося на глибоких почуттях власного права та внутрішньої гідності. Минуло 150 років від першого поділу і 200 років від першої російської інтервенції («тихий» сейм 1717 р.), і шляхта-нація не припиняла прагнути до незалежності, поки нарешті не досягла незалежності» (Вуїак, 1938, N. 4, s. 268–269).

Висновки. У міжвоєнний період у Львові знаний дослідник минулого Францішек Буяка зорганізував історико-економічний дослідницький осередок, зусиллями учасників якого у 1938 р. постав науковий часопис «*Więś i Państwo*». Видання стало трибуною репрезентації результатів студій школи Ф. Буяка, а також площадкою для обговорення актуальних проблеми соціально-економічного життя тодішньої Польщі.

Однією з найбільш гострих проблем аграрної держави, на думку авторів видання, було «селянське питання». Проблему селянства, найбільш «занедбаной» соціальної групи у міжвоєнній Польщі, Францішек Буяк як прихильника демократії і соціальної рівності трактував цілісно. Дослідник вважав селянську верству не лише економічною, а й духовною основою держави. Взаємини «держава і селяни» Ф. Буяк розглядав у історичній ретроспективі як протистояння селян і шляхти. У цьому контексті одним із нагальних завдань він вважав подолання взаємних, історично зумовлених упереджень. А одним з основних шляхів цього мала бути дієва участь держави у підвищенні освітнього і культурного рівня селянської верстви. З огляду на час значну увагу Ф. Буяк приділяв проблемі тоталітаризму, зокрема можливостям та особливостям його запровадження у молодій польській державі. А в цьому контексті він аналізував ризики для селянської верстви, які могла спричинити така еволюція політичного устрою.

Назагал у часописі «*Więś i Państwo*» подавалися доволі виважені оцінки реально стану селянської проблеми, вирішення якої вбачалося у встановленні національної солідарності між різними соціальними прошарками, взаємини між якими мали би регулюватися на законодавчому рівні.

Джерела та література

Баран, З., & Сипко, Б. (2019). Аграрна політика польського уряду в оцінці Ф. Буяка. *Kwartalnik-Kolegium Ekonomiczno-Społeczne Studia i Prace*. N. 3, с. 89–102. doi: 10.33119/KKESIP.2019.3.4

- Budzyński, Z.** (2007). Franciszek Bujak (1875–1953). *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Rzeszów: Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 421–440.
- Bujak, F.** (1918). O naprawie ustroju rolnego w Polsce. Warszawa, 160 s.
- Bujak, F.** (1938). Chłop wyrazicielem duha Polski. *Wieś i Państwo*. N8, s. 486–488.
- Bujak, F.** (1938). Szlachetczyzna. *Wieś i Państwo*. N3, s.161–168.
- Bujak, F.** (1938). Wieś a Totalizm. *Wieś i Państwo*. N2, s. 88–92.
- Bujak, F.** (1938). Wieś i Państwo. *Wieś i Państwo*. N1, s. 5–12.
- Bujak, F.** (1938). Z jednej gliny jesteśmy. *Wieś i Państwo*. N 4, s. 258–269.
- Девіс, Н.** (2008). Боже ігрище: історія Польщі. К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 1080 с.
- Grabski, A.F.** (1976). Franciszek Bujak i historia gospodarcza (Uwagi o metodologicznych poglądach uczonego). *Historyka*. N9, s. 101–124.
- Grabski, A.F.** (2000) Zarys historii historiografii polskiej. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 278 s.
- Kowalczyk, E.** (2016). Agraryzm i jego wyraz w myśli społeczno-ekonomicznej F. Bujaka, W. Stysia i W. Grabskiego. *Przegląd Prawa i Administracji*. N 105, s. 85–98. doi: 10.19195/0137-1134.105.6
- Kula, W.** (1963). Problemy i metody historii gospodarczej. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN, 786 s.
- Madurowicz-Urbanska, H.** (1976). Franciszek Bujak – o nowy kształt historii. *Bujak F. Wybór pism*. Warszawa: PWN, t. 1, s. 37–170.
- Pobóg-Malinowski, W.**(1956). Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945, t.2., cz.1, Londyn, 665 s.
- Shelton, A.K.** (1989). The democratic idea in Polish history and historiography: Franciszek Bujak (1875–1953). Colorado: Columbia University Press, 315 s.
- Szafraniec, B.** (2009). *Franciszek Bujak (1875–1953). Życie, działalność naukowo-dydaktyczna i społeczna*. Toruń, 305 s.
- Topolski, J.** (1963) Badania historyczno-gospodarcze w Polsce. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*. N 25, s. 56–76.
- Wielka historia Polski: 1918–1939. (2000). Kraków, 272 s.

References

- Baran, Z., & Sypko, B.** (2019). Ahrarna polityka polskohouriadu v otsintsi F. Buiaka [Agrarian policy of the Polish government in the assessment of F. Bujak]. *KwartalnikKolegiumEkonomiczno-Społecznego Studia i Prace*. N. 3, 89–102. doi: 10.33119/KKESiP.2019.3.4 [in Ukrainian].
- Budzyński, Z.** (2007). Franciszek Bujak (1875–1953) [Franciszek Bujak (1875–1953)]. *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Rzeszów: Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 421–440 [in Polish].
- Bujak, F.** (1918). O naprawie ustroju rolnego w Polsce [Aboutrepairing the agricultural system in Poland]. Warszawa, 160 s. [in Polish].
- Bujak, F.** (1938). Chłop wyrazicielem duha Polski [The peasantexpresses the duha of Poland]. *Wieś i Państwo*. N8, s. 486–488. [in Polish].
- Bujak, F.** (1938). Szlachetczyzna [The noble]. *Wieś i Państwo*. N3, s.161–168 [in Polish].
- Bujak, F.** (1938). Wieś a Totalizm [Village and Totalizm]. *Wieś i Państwo*. N2, s. 88–92 [in Polish].
- Bujak, F.** (1938). Wieś i Państwo [The countryside and the state]. *Wieś i Państwo*. N1, s. 5–12 [in Polish].
- Bujak, F.** (1938). Z jednej gliny jesteśmy [We are from one clay]. *Wieś i Państwo*. N4, s. 258–269 [in Polish].
- Deivis, N.** (2008). Bozheihryshche: istoriiaPolshchi [God’sPlayground: a history of Poland]. K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko “Osnovy”,1080 p. [in Ukrainian].
- Grabski, A.F.** (1976). Franciszek Bujak i historia gospodarcza (Uwagi o metodologicznych poglądach uczonego) [Franciszek Bujak and economic history (Notes on the methodologicalviews of the scientist)]. *Historyka*. N9, s. 101–124 [in Polish].
- Grabski, A.F.** (2000) Zaryshistoriihistoriografii polskiej[An outline of the history of Polish historiography]. WydawnictwoPoznańskie, Poznań, 278 s. [in Polish].
- Kowalczyk, E.** (2016). Agraryzm i jego wyraz w myśli społeczno-ekonomicznej F. Bujaka, W. Stysia i W. Grabskiego [Agrarianism and itsexpression in the socio-economicideas of F. Bujak, W. Stys and W. Grabski]. *Przegląd Prawa i Administracji*. N 105, s.85–98. doi: 10.19195/0137-1134.105.6 [in Polish].
- Kula, W.** (1963). Problemy i metody historii gospodarczej [Problems and methods of economic history]. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN, 786 s. [in Polish].
- Madurowicz-Urbanska, H.** (1976). Franciszek Bujak – o nowy kształt historii [Franciszek Bujak – about the newshape of history]. *Bujak F. Wybór pism*. Warszawa: PWN, t. 1, s. 37–170 [in Polish].
- Pobóg-Malinowski, W.**(1956). Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945 [The recentpoliticalhistory of Poland 1864–1945], t.2., cz.1, Londyn, 665 s. [in Polish].

- Shelton, A.K.** (1989). The democratic idea in Polish history and historiography: Franciszek Bujak (1875–1953). Colorado: Columbia University Press, 315 s. [in English].
- Szafraniec, B.** (2009). *Franciszek Bujak (1875–1953). Życie, działalność naukowo-dydaktyczna i społeczna* [Franciszek Bujak (1875–1953). *Życie, działalność naukowo-dydaktyczna i społeczna*]. Toruń, 305 s. [in Polish].
- Topolski, J.** (1963) Badania historyczno-gospodarcze w Polsce [Historical and economic research in Poland]. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*. N 25, s. 56–76 [in Polish].
- Wielka historia Polski: 1918–1939. (2000). [The Great History of Poland 1918–1939], t. 9, [aut. t. Michał Śliwa]. Kraków, 272 s. [in Polish].

*Стаття надійшла до редакції 03.02.2024 р.
Стаття рекомендована до друку 20.02.2024 р.*